

Riksdagens ombudsmän - JO
Box 16327
103 26 Stockholm

Undermålig handläggning av vindkraftstillstånd

Undertecknad, talesperson för arbetsgruppen ”Rädda Vaberget”, anmäler Mark- och miljödomstolen i Östersund (MMD) för undermålig och lagstridig handläggning av tillstånd för vindkraft på Vaberget, Sollefteå Kommun. Följande förkortningar används i nedanstående beskrivning:

ARV Arbetsgruppen ”Rädda Vaberget”
MMD Mark och miljödomstolen
MPD Miljöprövningsdelegationen
SHR Svea Hovrätt

Kontaktuppgifter

Per Fahlén
Österrå 327, 880 31 RESELE
0620-51142, 0722-25 11 42
per.fahlen@rise.se, per.fahlen@telia.com

Anmäld myndighet

Mark- och miljödomstolen, Östersunds tingsrätt
Box 708, 831 28 Östersund
Telefon: 063-15 06 00 Fax: 063-15 06 88
e-post: mmd.ostersund@dom.se Hemsida: www.domstol.se

Ärendenummer

Ärendet avser en domstolsprövning av tillstånd för vindkraft på Vaberget, Sollefteå kommun. Industriområdet exploateras av två företag, Eolus och wpd Onshore, som inkommit med identiska skrivningar. Därav två mål med nummer M 1817-16 (Eolus) och M 1816-16 (wpd Onshore). Aktbilagor m.m. framgår av beskrivningen av ärendets gång i bilaga 1.

Beskrivning av ärendet

Anmälan avser följande allvarliga brister och åtsidosättande av myndighetsansvar i handlägningsuppdraget:

1. Underlåtenhet att besvara förfrågan och att tillhandahålla efterfrågade handlingar.
2. Underlåtenhet att informera berörd part om viktiga händelser i ärendet.
3. Underlåtenhet att informera om förutsättningarna för att överklaga.
4. Åtsidosättande av rätten att överklaga och därmed möjligheten att få planerad brottslighet sakligt prövad i domstol.
5. Bristande och lagstridig handläggning
6. Underlåtenhet att beakta planerade brott mot gällande lagstiftning och att behandla sakliga invändningar mot tillståndsgivning.

De olika punkterna för anmälan utvecklas vidare nedan. Som framgår av händelsekedjan i bilaga 1 gav MMD sitt slutbesked^[17, 18] 2017-06-14 men ärendet överlämnades till Svea Hovrätt, utan att vi blev informerade, och deras slutbesked^[24, 25] kom 2017-10-02. Jag hade tänkt anmäla MMD långt tidigare (och även MPD; där återkommer jag med en särskild anmälan) men blev avrättad p.g.a. av risken för att detta skulle påverka handläggningen negativt ur vår synpunkt.

1 Förfrågan om handlingar

Enligt SFS 1986-223^[20] ”Lag om myndigheters serviceskyldighet” gäller följande:

Myndigheternas serviceskyldighet

4 § *Varje myndighet skall lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda skall besvaras så snart som möjligt.*

Parters rätt att få del av uppgifter

16 § *En sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Lag (2009:434).*

17 § *Ett ärende får inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild.*

Jag har åtminstone tre gånger begärt av MMD att få veta om det finns en överenskommelse mellan berörd sameby och exploatörerna, se de bifogade inlagorna:

- MMD-3-1.0-Överklagande-Add-2016-09-25^[8]: punkt 2.1, 2.1.4, 2.4.8
- MMD-3-2.3-Rätt att överklaga-MMD-2016-12-04^[12]: ingressen och punkt 2
- MMD-3-2.8-Rätt att överklaga-2017-05-26^[13]: punkt 2

Detta är viktigt eftersom en sådan överenskommelse förutsattes av Sollefteå kommun när kommunen gav sitt godkännande och den återopas även i MPDs beslut (kommunens godkännande gjordes emellertid trots att ingen färdig ansökan fanns och att tillståndet stred mot kommunens gällande översiktsplan). Något svar har jag aldrig fått.

Slutsats: MMD bryter mot § 4, 16 och 17 i SFS 1986-223^[20].

2 Information om händelser i ärendet

Exploatörerna Eolus och wpd överklagade^[16] båda MPDs beslut att bevilja tillstånd beträffande exempelvis tillståndets giltighetstid, ekonomisk säkerhet m.m. (inkom till MMD 2016-09-16). ARV fick ingen underrättelse om detta. Av en händelse råkade jag långt senare se en kungörelse från MMD i Tidningen Ångermanland 2017-03-11. Sista dag för synpunkter på exploatören Eolus överklagande var 2017-03-22 (sportlovsveckan och den som ville överklaga måste först få underlaget från 2016-09-16 av MMD; medvetet val av tid?). Trots att ingenting stod i kungörelsen om särskilda krav för att få överklaga försökte MMD förhindra oss att överklaga (se avsnitt 4 nedan). Sedan fick vi pliktskyldigast den andra exploatörens överklagande (också från 2016-09-16) för synpunkter, vilken jag mottog 2017-11-22 men då fanns redan ett beslut från MMD och SHR att vi inte får överklaga (SFS 1986-223^[20] ”Lag om myndigheters serviceskyldighet” citeras i avsnitt 1 ovan.)

Slutsats: MMD bryter mot § 4, 16 och 17 i SFS 1986-223^[20]. Både informationen om en eventuell överenskommelse med samebyn (se avsnitt 1) och exploatörernas överklaganden är viktig information, som utan dröjsmål skulle ha kommunicerats till VAR.

3 Information om förutsättningarna för att överklaga

Vid tidpunkten för överklagandet kände ARV inte till att förutsättningarna för att överklaga är olika för ideella föreningar och för privatpersoner. Enligt SFS 1998:808^[22] ”Miljöbalken” kapitel 16, § 13 kan ideella föreningar överklaga beslut oavsett hur långt ifrån den aktuella anläggningen man bor. Hade vi från början varit medvetna om detta och att MMD skulle hitta på en avståndsregel som saknar sakligt stöd, kunde vi ha engagerat en befintlig ideell förening i ärendet. MMD kan inte förutsätta att privatpersoner skall ha denna typ av kunskap.

Slutsats: MMD bryter mot § 4 i SFS 1986-223^[20]. Både informationen om vilka bedömningskriterier MMD avsåg att använda och de olika förutsättningarna för överklagande skulle ha lämnats till ARV redan från ärendets början.

4 Rätten att överklaga

Rätten att överklaga miljöstörande verksamhet finns inskriven i SFS 1998:808^[22] ”Miljöbalken” kapitel 16:

12 § *Överklagbara domar eller beslut får överklagas av 1. den som domen eller beslutet angår, om avgörandet har gått honom eller henne emot,*

MMD har fokuserat på att konstruera skäl för att förvägra oss vår lagstadgade rätt att överklaga. Därmed har MMD även förhindrat en saklig prövning av vad vi uppfattar som uppenbara lagbrott. I bilagda skrivelse MMD-3-2.10^[14] påtalar vi att MMD (och senare SHR) saknar laglig grund för sitt beslut (detta har vi även påtalat i en tidigare skrivelse MMD-3-2.8^[13]). Sammanfattning:

- Praxis med 3 km avstånd är baserad på små verk i helt annan landskapstyp och med andra klimatförhållanden och saknar därmed relevans för Vaberget.
- Jaktlaget på Reselesidan, som i högsta grad berörs av industrietableringen, blev aldrig inbjudet till samråd.
- MMD ignorerar markägare som bedriver näringsverksamhet 0,6 km från närmsta verk. Markägaren utsätts inte bara för buller och risk för iskast utan också en kraftigt ökad risk för skogsbrand (ett flertal stora vindkraftverk brinner varje år i Sverige; se 6.2.1 och figur 1a).
- MMD har inte varit på plats och besiktigt förutsättningarna. Ändå anser man att en jaktstuga inte är att jämföra med en sommarstuga och bortser därför från att en sådan finns mycket nära verken. MMD har inget som helst lagligt stöd för att hitta på egna definitioner av vilka byggnader och verksamheter som kan anses drabbade och därmed förvägra drabbade familjer rätten att överklaga.

Ett domslut från 2017-06-19 i Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, hänvisar till dom 2016-04-29 i mål nr M 6156-15 och framhåller rätten till individuell prövning. Citat:

”En grundläggande princip vid tillståndsprövning enligt miljöbalken och som tidigare fanns i både miljöskyddslagen (1969:387) och vattenlagen (1983:291) bygger på att det för varje anläggning sker en individuell prövning utifrån en bestämd lokalisering. En prövning där verksamheten huvudsakligen regleras genom generella villkor, och inte genom en individuell bedömning och prövning, stämmer inte överens med denna princip.”

”Prövningsmyndigheten får överlåta åt tillsynsmyndigheten att besluta om villkor, men endast om det är fråga om villkor av mindre betydelse, 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken.”

Domslutet borde innebära att någon generell 3 km gräns inte kan användas.

Slutsats: MMD bryter mot kapitel 16 § 12 i SFS 1998:808^[22]. MMD saknar sakliga skäl för att förvägra oss vår medborgerliga rätt att överklaga. MMD agerar dessutom mycket hänsynslöst mot flera personer, vilka har verksamhet och en stuga mycket närmare verken än de 3 km som MMD hänvisar till.

5 Bristande och lagstridig handläggning

Vi har i vår inlaga MPD-2-0^[4] till Länsstyrelsen (avsnitt 4) påtalat att kommunens hantering av ärendet skett i strid med PBL och normal demokratisk ordning. Ingen heltäckande översiktsplanering hade gjorts i Sollefteå kommun sedan år 1990, vilket innebär att Ådalarna saknade skydd i form av uppdaterade och reviderade

riksintressen. Därmed har också ny och viktig miljölagstiftning samt erfarenheter av och forskning om vindkraftens konsekvenser inte fått genomslag i beslutsprocessen.

Enligt den vid beslutstillfället gällande översiktsplanen från 2008 är Vaberget klassat som utredningsområde med möjlighet till ett begränsat antal mindre verk. Det var inte avsett för den storskaliga exploatering som nu godkänts. I Miljöbalken kapitel 16, § 4 står följande:

”Tillstånd eller dispens får inte meddelas i strid mot detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10). Mindre avvikelser får dock göras om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas.”

Kommunens och MPDs tillstånd strider mot gällande översiktsplan och detta har inte beaktats av MMD. Kommunen har satt den gällande översiktsplanen ur spel genom ett beslut i fullmäktige, vilket i princip tillåter vindkraft var som helst. Om detta säger Länsstyrelsen i Västernorrland:

”Under rubrik 1.11 Fortsatt gällande planer, konstaterar kommunen att den fördjupade översiktsplanen för vindbruk från 2012 är fortsatt gällande. Länsstyrelsen menar att denna fördjupning aldrig antagits och inte gäller som en plan enligt PBL:s mening. Enligt länsstyrelsens uppfattning påbörjades 2011 ett arbete med en revidering av 2008 års vindbruksplan, men länsstyrelsen har inte fått några uppgifter om att denna skulle vara färdigställd.”

Detta måste handläggaren varit fullt medveten om vid MPDs godkännande och vi har informerat MMD om sakernas tillstånd i samband med vårt överklagande av MPDs beslut. För övrigt uttrycker Boverket i en rapport^[26] att man är bekymrad över den ensidiga prioriteringen av exploatörernas intressen i frågor om vindkraftsetablering. Ytterligare brister i handläggningen framgår av avsnitt 6 nedan.

Slutsats: MMD godkänner brott mot kapitel 16 § 4 i Miljöbalken.

6 Planerad brottslighet

Beträffande de flesta typer av brott finns möjlighet att anmäla planerad brottslighet utan krav på att man ska vara bosatt max 3 km från platsen för det planerade brottet. Rimligtvis bör man även kunna anmäla planerade brott mot miljöbalken utan krav på var man bor. När det gäller vindkraft på Vaberget har vi framhållit ett antal skäl till varför vi anser att en sådan industrianläggning strider både mot miljöbalken och mot ett antal myndighetsföreskrifter (inklusive EU-direktiv). Detta finns beskrivet i bilagda inlagor till MMD^[4-11] (och tidigare till MPD^[4-6]).

Varken MMD eller MPD har bemött våra påpekanden om lagstridighet och därför förutsätter jag att vi har stöd för våra skrivelser (”oren accept”). Att polisanmäla sådan planerad brottslighet är meningslöst efter som polisen omgående lägger ner ärendet (se t.ex. Eskilstuna, där polisen lagt ner en anmälan trots att kommunen brutit mot ett förbud att fortsätta byggandet av en vindkraftsanläggning). I likhet med vad som gäller för andra brott borde därför planerade miljöbrott kunna

anmälas direkt till MPD/MMD (utan krav på ”särskilt boende”). Dessutom är domstolar skyldiga att motivera sina beslut enligt Rättegångsbalkens^[21] kapitel 17 § 6. Vare sig MPD eller MMD har motiverat varför våra påpekanden om brott mot ett antal paragrafer i Miljöbalken samt ett antal andra föreskrifter nonchaleras.

Slutsats: MMD bryter mot Rättegångsbalkens kapitel 17 § 6.

6.1 Brotts mot Grundlagen

Grundlagens kapitel 11^[23] föreskriver beträffande rättskipningens självständighet:

§ 3 *Ingen myndighet, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall. Ingen annan myndighet får heller bestämma hur dömande uppgifter ska fördelas mellan enskilda domare. Lag (2010:1408).*

Politisk styrning av domstolen

Genom beslut 2011-03-17 har den svenska regeringen förmenat medborgarna rättslig prövning i säkerhetsfrågor som rör vindkraftverk genom att föreskriva följande:

”I denna prövning ingår inte att beakta maskindirektivet eller något annat produktdirektiv.”

Miljöbalken (se 6.2 nedan) föreskriver att människors hälsa och säkerhet ska beaktas. Naturligtvis måste därför domstolar i sin prövning beakta gällande lagliga säkerhetsbestämmelser för maskiner som vindkraftverk när de ställs upp i naturen. Svenska domstolar följer regeringens direktiv trots att svensk grundlag i Regeringsformen uttryckligen förbjuder regeringen att ange hur domstolar skall döma!

Politiska hänsyn i domstolsbeslut

Ett ytterligare problem är att domstolarna även tar andra politiska hänsyn som saknar stöd i lagstiftningen. Detta har konstaterats av forskare vid Luleå tekniska universitet som gått igenom drygt 20 domar från miljödomstolarna. Domstolarna anser att vindkraftens betydelse för en ”hållbar utveckling” ska vägas in när vindkraftsetableringar ställts mot andra intressen som exempelvis rennärning eller naturvärden (”hållbar utveckling” är ett slagord som används helt utan eftertanke eller faktabas). Detta illustreras av följande uttalande av MMD i Östersund i beslutet för Ranasjö, ett annat industriområde i Sollefteå kommun (som dessutom var utpekade som direkt olämpligt för vindkraft i den gällande översiktsplanen):

- Även om omgivningarna på platsen i älv dalen är vackra så uppvisar landskapet inte sådana särskilda särdrag att det ur ett allmänintresse finns anledning att inte medge tillstånd till verksamheten.

- Domstolen gör bedömningen att även om påverkan på utsikten får anses påtaglig överstiger den inte vad en närboende måste tåla i samband med en vindkraftsetablering.

- Sammantaget bedömer därför mark- och miljödomstolen, i likhet med MPD att området inte har den karaktär att allmänintresset av att bevara dess landskap överväger det allmänna intresset av att producera miljövänlig energi.

Ett mycket cyniskt och okunnigt uttalande av MMD! Det är inte bara fråga om en utsikt. Det är hela livsmiljön för människor, fåglar och djur som ödeläggs. Över

hela världen klagar förtvivlade människor över de stora bullerstörningar som uppstår men domstolarna tillämpar kriterier, metoder och mätningar som strider mot det rådande kunskapsläget (se våra inlagor MPD-2-0^[4], MPD-2-0.2^[6], MMD-3-1.0^[8], och MMD-3-1.2^[10]). Vid samtal med handläggare på Länsstyrelsen säger man att man kan för lite i frågan men man hoppas på framtida forskning. Detta är i direkt strid med Miljöbalken där kravet på kunskap före beslut är tydligt.

Vindkraft är inte miljövänlig

Det verkligt allvarliga är att domstolens påstående om att vindkraftsenergi ger ”miljövänlig” energi är direkt felaktigt (se vidare under 6.2.5)! Det är bara ett påstående från exploitörerna som aldrig prövas eftersom MMD hindrar oss att få saken klarlagd i en saklig granskning. Ändå ligger enligt lagen bevisbördan på exploitören, som aldrig avkrävs någon LCA (livscykelanalys) för att underbygga sina påståenden. (Kommentar beträffande MMDs påstående om ”att producera miljövänlig energi”: energi kan inte produceras och konsumentverket har förbjudit användningen av begreppet miljövänlig vid marknadsföring av el eftersom någon sådan el inte existerar.)

En genomlysning av omläggningen av det svenska elsystemet i en vetenskaplig artikel^[15] konstaterar följande: ”*We also noted that the phase-out of nuclear policies in Sweden is not driven primarily by environmental or economic concerns, but they are based on political decisions*” samt “*In conclusion, our economic and greenhouse-gas emissions analyses demonstrate that replacing nuclear power with renewables will be neither economic nor environmentally friendly with regards to the climate.*”

Vindkraft byggs av politiska skäl

Vindkraft byggs av politiska skäl, som MMD inte har lagligt stöd för att ta hänsyn till, och detta medför stora negativa miljökonsekvenser. Görs en vedertagen LCA kommer den att visa att vindkraftsutbyggnaden kraftigt ökar både koldioxidutsläppen och användningen av icke-förnybara resurser i Sverige. Dessutom tillkommer att stora arealer ödeläggs och förhindrar annan verksamhet. Detta får stora negativa konsekvenser för människor, djur och fåglar. Hur kan MMD påstå att vindkraft ger ”miljövänlig energi”?

I sitt rättssystem har Sverige införlivat flera konventioner som skall skydda människors hälsa, säkerhet och frihet. Men när det gäller vindkraft åsidosätts bestämmelserna i konventionerna för att inte hindra det politiska beslutet att bygga vindkraft. Sakligt är beslutet oerhört dåligt förankrat och både Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien IVA och Kungliga Vetenskapsakademien KVA har kraftigt varnat för de negativa konsekvenserna av denna satsning avseende elsystemets funktion, ekonomi och behov av naturresurser.

Slutsats: MMD bryter mot grundlagens kapitel 11 § 3 genom att ta politiska hänsyn samt mot flera avsnitt i Miljöbalken (se 6.2).

6.2 Brott mot Miljöbalken

När det gäller vindkraft åsidosätter myndigheter och rättsväsendet lagar och bestämmelser som syftar till att skydda svensk natur och medborgarnas hälsa. Det sker i stor skala (se även 6.1 ovan beträffande ”miljövänlig energi”). Enligt kapitel 1, Miljöbalkens mål och tillämpningsområde, skall Miljöbalken tillämpas så att:

1. *människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,*
2. *värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,*
3. *den biologiska mångfalden bevaras,*
4. *mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och*
5. *återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.*

Varje punkt betyder egentligen förbud mot byggandet av vindkraftverk. Hur kan vindkraftverk bevara den biologiska mångfalden när skogar skövlas för uppställningsplatser, vägar och kabelgator eller när fåglar, fladdermöss och insekter dödas av maskinen vindkraftverk? Vindkraftverk behövs inte för svensk elförsörjning och de medför kraftigt ökade miljökonsekvenser i förhållande till vatten- och kärnkraft och de kan inte ersätta varken vatten- eller kärnkraft.

Domstolarna åsidosätter detta förbud och ger tillstånd för att sätta upp vindkraftverk genom hänvisning till balkens kapitel 9, som reglerar användningen av vatten- och torvtäkter men dessutom anger i § 8:

”Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet prövas av mark- och miljödomstol. Regeringen får föreskriva att ansökan om tillstånd för vissa slag av verksamheter skall prövas av länsstyrelsen”.

Varje rättsligt tillstånd för maskiner av typen vindkraftverk grundas på denna hänvisning till 9 kapitlet. Därmed ges falskt sken av att bestämmelserna i Miljöbalken följs.

6.2.1 Människors hälsa och säkerhet

MPD/MMD hävdar att säkerhetsfrågorna ska behandlas av ASS. Detta gäller arbetsmiljön men redan i miljöbalkens kapitel 1, § 1 står det att:

”Miljöbalken skall tillämpas så att 1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan”.

Vidare står det i kapitel 1, § 3:

”I fråga om verksamhet som kan orsaka skada eller olägenhet för människors hälsa, miljön eller andra intressen som skyddas enligt miljöbalken tillämpas utöver balken även bestämmelser i annan lag.”

Frågan om risk för skada, olägenhet och ohälsa för människor tas upp på flera ställen i Miljöbalken och det torde därför inte råda något tvivel om att det inte bara är arbetsmiljöaspekter som ska bedömas (se våra synpunkter i MMD-3-1.0^[8], avsnitt 3.6).

Ett antal stora vindkraftverk faller eller brinner varje år i Sverige och risken för iskast är påtaglig i det norrländska klimatet. Det är därför obegripligt att inte kraven i EUs maskindirektiv är obligatoriska i samband med domstolsprövning. I Sverige har inte heller EUs krav på tillsyn beaktats förrän det senaste året (med

resultat att merparten av verk fick anmärkningar). Enligt maskindirektivet borde MMD kräva inhägnad av riskområdet för att skydda allmänheten (se även 6.3).

Buller: En mycket stor del av hela Sollefteå kommun riskerar att utsättas för svåra bullerstörningar p.g.a. vindkraft (se MPD-2-0^[4] och MMD-3-1.0^[8]). I anslutning till redan byggda vindindustrier finns förtvivlade människor som fått sin livsmiljö totalt förstörd och varken kan sova eller arbeta p.g.a. störningarna. Dessa störningar kan upplevas över 10 km från vindindustrierna (i Tyskland har forskare mätt infraljudstörningar över 30 km från vindkraftverk) men MMD negligerar kunskapsläget beträffande både bullerforskning och människors upplevelser. Buller från vindkraft är ett väl dokumenterat problem överallt där vindkraft byggs. Mer utförlig information finns i MPD-2-0^[4], MPD-2-0.2^[6], MMD-3-1.0^[8] och MMD-3-1.2^[10].

Brand: Det är inte alls ovanligt att vindkraftverk brinner och där de placeras, i de bästa vindlägena, är risken för brandspridning stor (dessutom verkar brandskyddet i hela landet försämrats). Se figur 1a.

a)

b)

Figur 1 a) Brand i vindkraftsgenerator. b) Kollapsat vindkraftverk.

Mekaniska risker: Amerikansk statistik visar att risken att dödas eller skadas av vindkraft är 15000 gånger större än motsvarande risk för kärnkraft i USA. Vindkraftverk välter (se figur 1b), tappar rotorblad och kan kasta stora isklumpar upp till en halv km. P.g.a. faran med iskast tillåts inte längre jakt under vinterhalvåret i vissa vindkraftsområden. I strid med EUs maskindirektiv krävs inte inhägnad av vindindustriområden i Sverige. Inte heller har besiktningar av säkerheten, som krävs för CE-godkännande, gjorts hittills; när dessa nu börjar göras underkäns merparten av installationerna.

Kemiska risker: Vindkraftverkens rotorblad innehåller Bisfenol A. Genom erosion frigörs detta ämne och riskerar att påverka grundvattnet och/eller ytvattenförekomster (verken byggs på vattendelarna mellan kommunens älvar så eventuellt läckage riskerar att nå älvvattnet). Bisfenol A finns på EUs lista över särskilt farliga kemiska ämnen.

Rasrisker: Vindkraften kommer att kräva större och snabbare reglering av älvarna. Det ökar risken för erosion och ras vid stränderna.

6.2.2 Värdefulla natur- och kulturmiljöer

Vi har i inlagor till MPD^[4] och MMD^[8] lagt fram våra synpunkter beträffande miljön på och kring Vaberget. Enligt MB kapitel 1 skall värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Men vem avgör vad som är värdefullt? De människor som bor och verkar runt och på Vaberget anser att både naturen och de kulturlämningar som finns där är värdefulla. Området har ett mycket rikt djur- och fågelliv (se 6.2.3) och var inte avsett för storskalig vindkraft i den gällande översiktsplanen.

Rennäringen: Sametinget är kritisk till att de kumulativa effekterna av samtliga vindindustrier inte beaktas. I kommunens beviljande av tillstånd förutsätts en överenskommelse med berörd sameby. Beträffande Vaberget har jag efterlyst denna överenskommelse i två år men ingen har kunnat visa upp någon. Senast i höstas begärde jag svar från MMD med tillägget att om jag inte fick något svar omgående så förutsätter jag att någon överenskommelse inte finns (vad jag vet gäller samma förhållande för Ranasjön). Något svar har jag inte fått så uppenbarligen finns inte det avtal som kommunen förutsatte. I anslutning till andra områden har avtal sagts upp och saknas därför på fler ställen.

Slutsats: Eftersom vindkraft på Vaberget är helt poänglöst och bara utgör ett problem för det svenska elsystemet (se skrivningar nedan) ödeläggs helt i onödan en natur- och kulturmiljö som är värdefull för ortsbefolkningen. MMD godkänner trots detta en exploatering.

6.2.3 Biologisk mångfald

Den av exploatören gjorda inventeringen är mycket bristfällig. Ortsbefolkningen kan påvisa förekomsten av stora rovdjur (björn, järv, lo), ett stort antal olika sorters rovfåglar, spelplatser för tjäder och orre m.m. som undgått exploatörens inventerare. Se våra inlagor MPD-2-0^[4] avsnitt 1.2 och MMD-3-1.0^[8] avsnitt 3.

Akvatiskt liv: Vindkraftsrelaterad vattenreglering ger en kraftig försämring av förutsättningarna för akvatiskt liv.

Fågelliv: Enligt färsk forskning minskar förekomsten av skogshöns (tjäder, orre m.m.) med 60 % i områden med vindindustrier. De negativa konsekvenserna för rovfågel är väl kända. För kungsörn rekommenderas ett ostört område med en diameter av 1 mil runt ett örnbö. Figur 1.1 i MPD-2-0^[4] visar att något sådant område knappast kommer att finnas i kommunen i framtiden p.g.a. att de planerade vindindustriområdena överlappar varandra.

Djurliv: Forskning visar att renar undviker vindindustriområden. Rimligtvis gäller detta alla former av klövvilt.

Slutsats: Vaberget är rikt på rovdjur, rovfåglar och skogshöns och har därför också nationell betydelse. Vindkraft på Vaberget strider mot MBs skrivningar om biologisk mångfald och detta negligeras av MMD.

6.2.4 Långsiktigt god hushållning av fysisk miljö

Miljöbalken omfattar hela Sverige och då borde det vara självklart att god hushållning bör ses i ett nationellt perspektiv. Därmed måste även frågan om lokalisering ses i ett nationellt perspektiv.

Vindkraft i Norrland strider mot Miljöbalken

Hela Norrland har ett jättelikt elöverskott från vattenkraften. Elområde 2, där Sollefteå ligger, använder bara 40 % av den el som regionen producerar, resten måste exporteras till södra Sverige eller andra länder. Vindkraft i Norrland kräver därför stora investeringar i både lokala nät, transformatorstationer och stamnät. Enorma ledningsgator måste byggas genom hela Sverige med åtföljande

miljökonsekvenser och energiförluster (ca 20 %). Dessutom blåser det sämre, det blir större produktionsbortfall p.g.a. påfrysning samt kortare livslängd på verken än i södra Sverige.

Misshushållning av miljön

Riksdagen har beslutat om en ökning av subventionerad vindkraft från 10 TWh till 30 TWh. Enligt Sveriges ledande expertis inom teknik, ekonomi och samhällsbyggnad (Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien och Kungliga Vetenskapsakademien) är 10 TWh vindkraft max som elsystemet kan ta emot utan stora negativa konsekvenser (däremot behövs ingen vindkraft överhuvudtaget ur elförsörjningssynpunkt). Ju mer vindkraft som byggs desto sämre blir systemverkningsgraden; detta är en grov misshushållning med resurser och ett brott mot Miljöbalken.

Nationella målet för vindkraft överskrids flera gånger om

Enligt Svenska Kraftnät var 2016 mer än 20 TWh redan utbyggt och ytterligare mer än 70 TWh ansökt/beviljat. Detta kommer att resultera i periodvisa enorma överskott som saknar avsättning. Det är därför obegripligt att MMD fortsätter att bevilja tillstånd trots att det nationella målet överskrids flera gånger om och att utbyggnaden orsakar helt meningslös miljöförstöring. Till skillnad mot övriga nordiska länder saknar Sverige någon som helst samordning av utbyggnaden och då måste MMD ta ett ansvar för att förhindra onödig miljöförstöring (regleras i ett antal punkter i Miljöbalken).

6.2.5 Hushållning med material, råvaror, energi m.m.

Som påpekats ovan måste ett nationellt perspektiv läggas på frågan om hushållning.

Vindkraft är varken miljövänlig, förnybar eller hållbar

Att vindkraften skulle vara ”miljövänlig”, ”förnybar” eller ”hållbar” är politiska etiketter som saknar verklighetsförankring. Trots att lagen lägger bevisbördan på exploitören så prövas aldrig detta av vare sig kommun, länsstyrelse, MPD eller MMD.

Vindkraften är miljömässigt oerhört mycket sämre än den befintliga elproduktionen från kärn- och vattenkraft och ger dessutom en kraftig ökning av svenska koldioxidutsläpp. Artikeln ”Hidden consequences of intermittent electricity production”^[19] redovisar bl.a. jämförelsevärden beträffande EROI (Energy Return On Investment), d.v.s. förhållandet mellan nyttigt energiutbyte och energi som åtgår för tillverkning och drift. Den visar följande värden: Kärnkraft 75 (75), vattenkraft 49 (35), vindkraft 16 (3,9) och sol 3,9 (1,6). Värden inom parentes ger EROI när behov av lagring inkluderas (vilket i princip all s.k. ”förnybar” energi kräver). Siffrorna visar att i förhållande till kärnkraft är vindkraft $75/3,9 = 19,2$ ggr sämre. Hur kan MMD påstå att vindkraft är miljövänlig?

Exploitören kommenterar våra invändningar i MPD-2-0^[4] på följande vis: ”Vindkraftens nytta jämfört med andra energislag som kärnkraft är inte föremål för prövning utan snarast en politisk fråga.” Men anledningen till att jag kommenterat den frågan i överklagandet är att exploitören gör ett stort nummer av alla förmenta fördelar med vindkraft och att domstolen använder just detta som argument vid beslut om tillstånd. Varför granskas aldrig exploitörens påståenden?

Miljövärderingen är inte en politisk utan en naturvetenskaplig fråga och politikerna har ännu inte makten att stifta naturlagar. Vindkraften är varken ”miljövänlig”, ”förnybar”, ”hållbar”, ”klimatsmart” eller någon annan av alla eufemismer som används för att vilseleda allmänhet och beslutsfattare.

Inget behov, ingen nytta och maximala miljökonsekvenser

Att bygga vindkraft i Norrland förvärrar miljökonsekvenserna ytterligare. I elområde 2, där Sollefteå ligger, är det bara 40 % av vattenkraftselen som används i regionen. Resten måste exporteras och det betyder också att all vindkraftsel måste exporteras över stora avstånd. Detta medför stora förluster och kräver enorma landarealer för nya stamledningar. Dessutom blåser det sämre, livslängden blir kortare och effektiviteten blir lägre genom påfrysning i det norrländska klimatet. Enligt miljöbalken krävs för tillstånd att det finns ett behov och att förluster och miljökonsekvenser minimeras. I Norrland finns överhuvudtaget inget behov (och inte i Sverige heller) och genom att bygga på t.ex. Vaberget maximeras både förluster och miljökonsekvenser. Att sedan de myndigheter som ska bevaka miljöfrågorna, d.v.s. Länsstyrelser och Naturvårdsverket, har ett direkt politiskt uppdrag att underlätta för vindkraften är ytterligare en negativ faktor i behandlingen av vindkraftens miljökonsekvenser och tillämpningen av svensk lag.

Försämrade vattenkraft

Vindkraftsrelaterad vattenreglering medför ökat turbin slitage, ökad påkänning på dammar och stränder, försämrade utnyttjandegrad av vattenkraften p.g.a. ett stort mått av ej planerbar drift m.m. Det innebär även försämrade ekonomi för kommunens vattenkraftverk.

Slutsats: MMD medverkar till brott mot ett antal skrivningar i Miljöbalken^[23].

6.3 Brott mot Maskindirektivet (MD)

Maskindirektivet^[3] omfattar hela EU plus Island, Liechtenstein och Norge. Det gäller som lag i Sverige sedan 1994. Om direktivets bestämmelser tillämpades skulle inga vindkraftverk få sättas i drift i Sverige. Några exempel:

- Artikel 4, Marknadskontroller, har inte tillämpats av Arbetsmiljöverket. Ingen marknadskontroll av maskiner av typen vindkraftverk har genomförts under huvuddelen av den tid som exploateringen pågått. Utomstående har i 10 år förgäves begärt kopior av genomförda kontroller. Arbetsmiljöverket har svarat med kopior av arbetsplatskontroller enligt svensk Arbetsmiljölagen, som endast omfattar skydd av anställda. Den avser inte skydd av den allmänhet som med stöd av svensk allemansrätt närmar sig maskinerna, vilket direktivets Artikel 11, Skyddsklausul, kräver innan en maskin får sättas i drift.
- Artikel 11, Skyddsklausul, har utelämnats i den svenska översättning som finns i AFS 2008:3^[1]. Det är stötande att myndigheten Arbetsmiljöverket har ändrat gällande text så att den viktiga frågan om skydd av allmänheten tagits bort från det obligatoriska EU direktivet.
- Direktivets Artikel 16 om CE-märkning tillämpas inte. Maskinens delar kan vara CE-märkta, men direktivet kräver att hela maskinen skall vara säker på sin uppställningsplats, för att få sättas i drift.

6.4 Brott mot Aarhuskonventionen

Aarhuskonventionen^[2] är lag i Sverige sedan 2005 och anger att i ärenden som rör deras miljö skall medborgarna få information om ärendet, de skall ha möjlighet att delta i beslut om ärendet och de skall ha möjlighet till rättslig prövning i ärendet. Har berörd allmänhet någonsin kunnat delta i beslut så som denna konvention kräver?

Det svenska rättsväsendet tycks vara omedvetet om denna lag, eftersom den åsidosätts i varje ärende, som handlar om byggande av vindkraftverk. Exploatörerna inbjuder till s.k. samrådsmöten men en stor del av de som kommer har inte förstått att det gäller samråd. De uppfattar mötet som ett allmänt informationsmöte och är i allmänhet tagna på sängen av exploatörens försäljarargument. Allmänheten kan sällan något i sakfrågan och får en väldigt snedvriden information. När det många år senare plötsligt dyker upp ett beslut att kommun och länsstyrelse beviljat tillstånd börjar man sätta sig in i frågan och blir varse att man blivit grundlurad och att man samtyckt utan att man varit medveten om detta.

Enligt konventionens Artikel 9 skall medborgares rätt till rättslig prövning utföras av domstol eller annat oberoende och opartiskt organ, som inrättats genom lag. Miljöbalkens bestämmelser i kapitel 9, som anger att länsstyrelserna av regeringen fått i uppdrag att utföra prövning av tillstånd för byggnad av vindkraftverk, strider i sak mot konventionens krav på ett oberoende och opartiskt organ, eftersom länsstyrelserna per definition är regeringens förlängda arm med skyldighet att lyda dess order. Både Länsstyrelserna och Naturvårdsverket, som ansvarar för miljöfrågorna, har i uppdrag av regering och riksdag att underlätta för vindkraften.

Konventionen stadgar att förvaltningsmyndigheten länsstyrelsen får göra en preliminär prövning, men den får inte ersätta prövning i domstol. Att då upptäcka att inte bara länsstyrelsen och miljöprövningsdelegationen utan även domstolarna tar politisk hänsyn i vindkraftsfrågor gör att väldigt många människor runt om i landet har tappat tron på Sverige som rättsstat.

Sammanfattning

MMD negligerar att ett tillstånd för exploatering av vindkraft på Vaberget bryter mot ett antal paragrafer i Miljöbalken SFS 1998:808^[22] beträffande både miljö och säkerhet. MMD nonchalerar även att processen med tillstyrkan av vindkraftsexploateringar strider mot svensk grundlag avseende Rättegångsbalkens^[21] kapitel 17 § 6 och MMD har i sitt agerande brutit mot Lagen om myndigheters serviceskyldighet. Bedömningsgrunderna strider även mot EUs maskindirektiv och Aarhuskonventionen.

Varken MPD eller MMD har bestridit de lagbrott som vi pekar på, bara nonchalerat våra inlagor. Genom MMDs agerande kommer sakfrågorna aldrig att prövas. Endast exploatörernas och politikernas intressen beaktas och detta är mycket allvarligt för både miljön, rättssäkerheten och demokratin. Jag återkommer med JO-anmälningar av MPD och SHR i samma ärende.

Med vänlig hälsning

Per Fahlén

prof. em., (institutionen för energi och miljö, Chalmers tekniska högskola), ledamot av IVA

Talesperson för Arbetsgruppen Rädda Vaberget

Österrå 327, 880 31 RESELE

0722-25 11 42

per.fahlen@rise.se

per.fahlen@telia.com

Bilagor

Bilaga 1: Ärendets gång

Övriga bilagor: Referens 4-14 enligt nedanstående förteckning

Referenser

1. Arbetsmiljöverket, 2008. AFS 2008:3 - Maskiner - Arbetsmiljöverkets föreskrifter om maskiner samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna. Solna, Sweden.
2. EU, 2008. Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters. Aarhus, Denmark.
3. EU, 2010. Directive 2006/42/EC of the European parliament and of the council of 17 May 2006 on machinery, and amending Directive 95/16/EC (recast). 2006-06-09, (Official Journal of the European Union, L 157/24.) Brussels, Belgium.
4. Fahlén, P, et.al., 2016. MPD-2-0-Avstyrkan av tillstånd för vindkraft på Vaberget, Sollefteå. 2016-03-08, 32 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
5. Fahlén, P, et.al., 2016. MPD-2-0.1-Avstyrkan av tillstånd för vindkraft på Vaberget, Sollefteå - Bilaga 1 -Medverkande. MPD-2-0.1, 2016-03-08, 4 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
6. Fahlén, P, et.al., 2016. MPD-2-0.2-Avstyrkan av tillstånd för vindkraft på Vaberget, Sollefteå - Bilaga 2 -Buller. MPD-2-0.1, 2016-03-08, 12 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
7. Fahlén, P, et.al., 2016. MMD-3-0-Överklagan av tillstånd 2016-06-13 för vindkraft på Vaberget, Sollefteå med dnr 551-2695-14 och dnr 551-2696-14 (2283-138). 2016-07-10, 2 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
8. Fahlén, P, et.al., 2016. MMD-3-1.0-Komplettering till överklagan av tillstånd 2016-06-13 för vindkraft på Vaberget, Sollefteå med dnr 551-2695-14 och dnr 551-2696-14 (2283-138). 2016-09-25, 20 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
9. Fahlén, P, et.al., 2016. MMD-3-1.1-Komplettering till överklagan av tillstånd 2016-06-13 för vindkraft på Vaberget, Sollefteå med dnr 551-2695-14 och dnr 551-2696-14 (2283-138) - Bilaga 1-Upprop-Rev2. 2016-09-25, 5 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
10. Fahlén, P, et.al., 2016. MMD-3-1.2-Komplettering till överklagan av tillstånd 2016-06-13 för vindkraft på Vaberget, Sollefteå med dnr 551-2695-14 och dnr 551-2696-14 (2283-138) - Bilaga 2-Fredholm-Buller. 2016-09-25, 2 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
11. Fahlén, P, et.al., 2016. MMD-3-1.3-Komplettering till överklagan av tillstånd 2016-06-13 för vindkraft på Vaberget, Sollefteå med dnr 551-2695-14 och dnr 551-2696-14 (2283-138) - Bilaga 3-Simonsbacka-

- Maskindirektivet. 2016-09-25, 4 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
12. Fahlén, P, et.al., 2016. MMD-3-2.3-Rätt att överklaga-Komplettering-2016-12-04. 2016-12-04, 3 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
 13. Fahlén, P, et.al., 2017. MMD-3-2.8-Rätt att överklaga-2017-05-26. 2017-05-26, 3 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
 14. Fahlén, P, et.al., 2017. MMD-3-2.10-Rätt att överklaga-2017-07-02. 2017-07-02, 4 sidor. (Arbetsgruppen "Rädda Vaberget".) Resele.
 15. Honga, S, Qvist, S A, Brook, B W, 2018. Economic and environmental costs of replacing nuclear fission with solar and wind energy in Sweden. Energy Policy, vol. 112, 2018, sid. 56-66.
 16. MMD, 2016. MMD-3-3.1-Östersunds TR M 1817-16 Aktbil 47-2016-09-16. 2016-09-16, (Mark- och miljödomstolen, Östersunds Tingsrätt.) Östersund.
 17. MMD, 2017. MMD-3-2.9-Östersunds TR M 1817-16 Slutligt beslut 2017-06-14. 2017-06-14, (Mark- och miljödomstolen, Östersunds Tingsrätt.) Östersund.
 18. MMD, 2017. MMD-3-2.9-Östersunds TR M 1816-16 Slutligt beslut 2017-06-14. 2017-06-14, (Mark- och miljödomstolen, Östersunds Tingsrätt.) Östersund.
 19. Ongen, J, Marko, I, Koch, R, Debeil, A, 2017. Hidden consequences of intermittent electricity production. Revue européenne de science, vol. 2, nr. 2, 2017-06, sid. 399.
 20. SFS, 1986. SFS 1986:223 Myndigheters serviceskyldighet. (Svensk författningssamling.) Stockholm.
 21. SFS, 1998. SFS 1942:740 Rättegångsbalk. (Svensk författningssamling) Stockholm.
 22. SFS, 1998. SFS 1998:808 Miljöbalk. (Svensk författningssamling) Stockholm.
 23. SFS, 2008. SFS 2014:1385 - Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform. (Svensk författningssamling.) Stockholm.
 24. SHR, 2017. MMD-4-1.2-Svea HR M 6404-17 Slutligt beslut (ej särskilt uppsatt; meddelas 2017-10-09). 2017-10-02, 8 sidor. (Mark- och miljödomstolen, Svea Hovrätt.) Stockholm.

25. SHR, 2017. MMD-4-1.1-Svea HR M 6401-17 Slutligt beslut (ej särskilt uppsatt; meddelas 2017-10-02). 2017-10-02, 8 sidor. (Mark- och miljödomstolen, Svea Hovrätt.) Stockholm.
26. Storm, M, 2012. Plan- och bygglagen i praktiken – spaningar visar på utmaningar. 2012:6, 2012-04, 58 sidor. (Boverket.) Karlskrona.